

Bergshamra kvarn

Antikvarisk medverkan vid renovering av kvarnbyggnad med kvarnkammare,
Länna hembygdsförening, Länna socken, Norrtälje kommun, Uppland

Albin Uller

Rapport 2011:42

STOCKHOLMS
LÄNS MUSEUM

Bergshamra kvarn

Antikvarisk medverkan vid renovering av kvarnbyggnad med kvarnkammare,
Länna hembygdsförening, Länna socken, Norrtälje kommun, Uppland

Albin Uller

Rapport 2011:42

Rapporten finns i PDF-format på adressen
www.stockholmslansmuseum.se

Sickla Industriväg 5B, 131 54 Nacka
Tel 08-586 194 00 Fax 08-32 32 72
Webb: www.stockholmslansmuseum.se

© Stockholms läns museum
Produktion: Stockholms läns museum
Bild framsida: Kvarnbyggnad före renovering, från öster. Lp20111003.

Allmänt kartmaterial: Lantmäteriverket. Medgivande 97.0133

Nacka 2011

Innehåll

Sammanfattning av utförda åtgärder.....	7
Administrativa uppgifter.....	7
Byggnadshistorik med relevans för ärendet.....	7
Utförda åtgärder.....	8
Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder.....	16

Sammanfattning av utförda åtgärder

Arbetet har omfattat lagning och byte av skadat timmer. Komplettering av sten i grundmurar. Avlastning av bärlina. Omplacering av siktlåda. Bortbilning av betongränna samt förbättrad dränering.

Administrativa uppgifter

Objekt:	Kvarnbyggnad hos Länna hembygdsförening
Socken:	Länna
Kommun:	Norrtälje
Landskap:	Uppland
Arbetshandlingar:	Björn Roman Timmerhus
Länsstyrelsens beslut:	dnr 434-10-15049
Byggherre/beställare:	Länna hembygdsförening
Entreprenörer:	Björn Roman Timmerhus
Antikvarisk medverkan:	Stockholms läns museum genom Albin Uller
Byggnadstid:	2011-07-05 – 2011-09-30
Antikvarisk slutbesiktning:	2011-09-30

Byggnadshistorik med relevans för ärendet

Länna hembygdsförening bildades 1925 hemma hos roslagsskalden Yngve Jansson. En fast hemvist fick man dock först 1937 då man förvärvade Kvarngården av Bergshamra såg.

På platsen fanns tidigare en kronokvarn och såg med anor som sträckte sig tillbaka till mitten på 1500-talet. Grunden för den byggnaden finns kvar alldeles bredvid den nuvarande kvarnen. Sågen försåg i huvudsak kronans skeppsvarv i Bergshamraviken med virke. Den byggnaden revs 1890 när Bergshamra såg uppfördes. Den nuvarande kvarnbyggnaden uppfördes på 1770-talet men har vid åtminstone ett tillfälle varit utsatt för brand. Tidpunkten för detta är oklar och hur stora skador som uppstod.

Bergshamra kvarn var en av fyra större vattenkvarnar i Länna där bönderna kunde mala sin säd. Kvarnen var i bruk fram till 1937 då hembygdsföreningen övertog den. Vattenrännan från Bergshamraån in till kvarnen är numera torrlagd.

Utförda åtgärder

Kvarnbyggnaden

Grundmuren i det norra hörnet hade till viss del rasat och gav inte bärlinan adekvat stöd. Bärlinan har höjts och muren kompletterats med utfallen sten samt sten samlad lokalt på platsen.

Den höjda bärlinan gav även möjlighet till återplacering av siktlådan till sin ursprungliga plats. Lådan var hårt belastad av den sjukna bärlinan och en kompletterande stolpe av samma dimension som befintliga är nu placerad där lådan stod.

Entrén på nordöstra fasaden hade kraftigt rötskadad tröskel samt stolpe. Dessa har bytts ut och vattenavrinningen kring entrén har förbättrats för att förhindra uppkomsten av nya skador. Det tegeltäckta skärmtaket ovanför entrén var i dåligt skick och har bytts ut till ett brädtäckt. Det nya skärmtaket har fått en lägre vinkel för att inte sitta ihop med fönstret ovanför och därmed minska skaderisken på timmerstommen. Stolparna som bär skärmtaket ansluter nu till grundmuren med bultar för att minska risken för rötskador. Fasaden har även kompletterats med en hängränna för att minska fuktbelastningen

Kvarnkammare

Kvarnkammaren uppvisade stora rötskador på de nedre timmervarven i det södra hörnet pga långvarigt fuktpåslag. De två nedersta varven på gavelfasaden har bytts ut och de tre nedersta på gårdsfasaden. Betongrännan på marken som löpte längs de båda fasaderna och orsakade fuktproblem med stora skador som följd har bilats bort. Grunden har kompletterats med sten och jord har grävts bort. Arbetet med dräneringen längs fasaderna har påbörjats. Invändigt lyftes golvet upp i det södra hörnet och jord samt gammalt skräp grävdes bort. Golvåsarna som var rötskadade byttes ut och vilar nu på stenar.

En knutlåda har tillkommit på kammarens östra hörn då knutskallarna var i så dåligt skick att dessa inte hade kunna bevaras på annat sätt. En följare har satts fast i samma hörn inne i kammaren för hållfasthetens skull.

Gårdsfasaden har kompletterats med hängränna. Trätrappan på kammarens gårdsfasad kommer att få en hel baksida för att minska fuktpåslaget på fasaden.

Kvarnens norra hörn med rasad grundmur. Lp20111000.

Grundmuren efter komplettering med ny sten. Lp20111005.

Bärlina på grundmuren invändigt innan komplettering. Lp20110999.

Siktlådan innan återplacering. Lp20110998.

Kompletterande för bärlinan samt siktlådan i sin ursprungliga placering. Lp20111007.

Det gamla skärmtaket med dess anslutning till fönstret samt den bortruttade tröskeln och vänstra stolpen. I bild syns föreningens ordförande Rune Underskog. Lp20111001.

Det nya skärmtaket med falor samt ny tröskel och stolpe. Lp20111008.

*Sydvästra gaveln före lagning. Här syns även betongrännans anslutning till byggnaden.
Lp20111002.*

*Sydvästra gaveln efter lagning av timmerstommen samt med betongrännan bortbilad.
Lp20111004.*

*Följaren i det östra hörnet samt de tre nya varven på gårdssidan inifrån kammaren.
Lp20111006.*

Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder

Renoveringen utfördes enligt gällande arbetshandlingar och tillstånd i enlighet med länsstyrelsens beslut. Utförda arbeten har utgjort ett led i säkerhetsställandet av kvarnbyggnadens bevarande.